

TYS MI DÁVALA PÍTI

Z Kounova v Orlických horách pocházela Káča Rozumčina, která otěhotněla s jistým mlynářem. Dobrušská městská rada ji vyslychala v červenci 1593 pro cizoložství a infanticidium. Sama vyznala, že jí k vyhnání plodu pomáhala Kateřina Votroubková z téže vsi. Při konfrontaci se této ženy zeptala, jestli si pamatuje, jak tvrdila, že může najít koření, kterým se plodu zbaví. Podotkla rovněž, že až ona – Votroubková – bude na tomhle místě, přizná víc. I to, jak jí dávala pít a jíst čímisi posypaný koláč, po jehož požití okamžitě potratila. A také jak říkala, že má černé knížky, a *když je otevřeš, nepovíme-liť pravdy, že nám čert hlavu strhne*. Mlynář Káče údajně slíbil, že jestli jí Votroubková od toho dítěte pomůže, zaplatí jí za všechno, co jí dá, aby užívala.

Dále Káča Rozumčina vylíčila, jak porodila živé dítě a šátkem mu zavázala hrdlo, neboť plakalo. Potom je pohřbila v prázdném chlévě pod podlahou. Mlynář za ní přišel třikrát za noc a později kdykoli mohl, protože s ní měl poměr od onoho roku, co bylo to sucho. Votroubkové řekla, že bude užívat koření, jen když jí pomůže, a něco jí za ně dá, pouze pokud se lidé o jejím těhotenství nedozvědí. Votroubková jí pak nařídila, aby se šetřila a nechodila mezi lidi. Na Květnou neděli jí slíbila pomoc a na Bílou sobotu jí dala koláč. Po jeho požití Káča omdlela, potom jakoby měla nucení na potřebu a dítě potratila. Sám mlynář ji prosil, aby si nějaké koření obstarala, a dal jí na ně čtyři groše, protože Votroubková o jejím těhotenství věděla. Sama o tom dokonce mlynáři pověděla a on ji prosil, jestli může pomoci, ať tak učiní, že všechno zaplatí. Městská rada odsoudila Káču Rozumčinu k trestu smrti; byla zaživa zahrabána a probita kulem.

V té době se ocitla před soudci také Kateřina Votroubková, a to pro cizoložství s několika muži, křivou přísahu, podíl na vraždě a pomáhání k potratu. Její výslech ve smolné knize začíná slovy: *Káča, Rozumčína dcera, že jest jí mluvila, když Votroubková pravila, že sou ty věci neskrytý, poví-li na ni, že se bude mstíti spravedlivě i nespravedlivě, věrně i nevěrně.* K tomu ovšem již neměla příležitost. Její další výpověď se týká výhradně cizoložství a přípravy vraždy Václava Vrby, jednoho z jejích souložníků. Je přirozené, že i tato delikventka skončila na dobrušském popravišti pod katovým mečem.

RUČIČKY NENAROZENÝCH DĚTÍ

Jan Krupička žebral, kradl, loupil, zakládal požáry, účastnil se vražd a čaroval. Když tohoto mladíka vyslyšali v lednu 1596 nymbursí radní, na otázku, zná-li víc těch lotrů, co škodí lidem, odpovéděl, že jich zná osmnáct. Ti na cestách mordují, loupi a zakládají požáry. Jeho otec, který byl biřicem, ho vzal od sedláka, kde pásł dobytek, a dal ho mezi ně už v mládí. Nejdříve pomáhal jistému Janouškovi, kterého upálili. Když Janouška zatkli v Jičíně, Jan chodil po městě a žebral.

Ačkoli má Krupičkovo čarodějnictví ráz vedlejšího deliktu, jeho vyličení pověrečných praktik, které měly vést k bezpečnému kradení, je nesporně zajímavé. Ty provozoval především rybníkář Vaněk Hudl. Krupička s ním byl tehdy na Železných horách, když zabil jednu těhotnou ženu. Šla těsně kolem nich, až se o ně otřela, a Hudl jí dal ránu palicí. Potom jí rozřízl břicho a vyloučil dítě, uřízl mu pravou ručičku a schoval ji. Rovněž z tělíčka vytahoval na prst dlouhé žilky a některé i delší. On sám také z jedné ručičky vytáhl žilu. A když přišli do krčmy, dali žilku na kamna, aby vyschla. Pokud pak chtěli někomu škodit, omotal ručičku žilkami a na každý prstíček přilepil malou svíčku, kterou sám vyrobil. Dokud ty svíčky hořely, nikdo v domě se neprobudil, ani kdyby s ním házel. Tak to udělali třeba v jedné vesnici u Lohenic. Vaněk napíchl ručičku na jakousi hůl, dal na prstíčky svíčky a otevřeným oknem vše postavil doprostřed stolu. Měl dva klíče, které se hodily do každého zámku. Odemkli si jimi, nabrali přízi i jiné věci

Démoni v povětrí

a peníze; rozdělili se v lohenické krčmě. Přízi odnesli na trh a prodali.

Později Krupička doznal, že se zúčastnil několika vražd včetně tří těhotných žen, které zabili v různé dny, každou hned vykučali a dětem uřezali ručičky po zápěstí. Jan Krupička byl odsouzen k trestu smrti především pro delikty proti životu a zdraví a pro majetkové trestné činy. Na popravišti prohlásil, že vše, co vyznal dobrovolně, na mučení i po něm, je věrná pravda a *na tom že umřít chce. A kdyby ti všichni, na kteréž jest vyznal, před něj přivedeni byli, že je pozná, by bylo po dvaceti letech. A tak toho dne jsa na popravu vyveden, na tom na všem po jednom, druhém i třetím dotázání umřel. A tak mečem nejprv popraven a potom na hranici vložen a spálen.*

ROUSY KOBYLÁM ŘEZALI

V roce 1596 byla v Chlumci nad Cidlinou odhalena skupina čarodějníků, která se zaměřila především na koně. V únoru stál před soudem Petr, syn Jana Drábka z Lužce, jenž *souce dán do kozla ten pátek na den Hromic a jsa v kozle a zhůru v kozle pověšen, oznámil, že jest tak, že sem činil proti Pánu Bohu s tím Vaníčkem, že sem to činil s těmi rousy kouření klisnám, že sem je řezal. A chci mu to vůči mluvíti tomu Vaníčkovi, kdyby tu byl, že sem mu to dal. A ty klisny schly, kterejmž sem ty řezal rousy, a ty tlustý, který sme kouřili klisny. Item ptáka králíčka malýho pod prách zakopal živýho u dvora u dveří Podhola, který utracen jest, u Běhounka v Lužci pro tu příčinu, že mu budou klisny tlustý a vobalil toho ptáčka do šátku. Item v Lužci Podhola dal jedný děveče prachu v tanci pro tu příčinu, že mu nechtěla k vůli bejtí. A ten prach byl z biče napálen, jak s ním jezdili. A prosil pro Boha, že poví, aby byl z kozla rozvázán, což se tak stalo a z kozla rozvázán. Item po rozvázání z kozla oznámil takto, že pro tu příčinu já, tý děveče prach dal ten Podhola, že mu nechtěla svoliti. Pověděl mi o tom sám Podhola a po tom prachu stonala a od toho i umřela ta děvečka. Petr měl na svědomí ještě nějaké krádeže a spoluúčast při zhářství. Soud proto rozhodl, aby byl popraven rozčtvrcením.*

Po několika dnech byl upálen Pavel, syn údrnického podruha Hynka, který pracoval rovněž v Lužci. I on vyráběl prach z bičů,

do postraňků zadělával třísky z božích muk a šibeniční oprátky. Když se na něho obrátil Podhola s tím, že mu kobyly nechťejí žrát, doporučil mu speciální vodu *a zmyli sme ty kobyly a uhlí sme vundali do ní, a tu vodu aby nabral na řece, kde voda běží po vodě. A prosil sem ho, aby tý vody potomně, když zmyje klisny, na cestu nelil, že není dobře, aby to lidé přešli anebo přejeli.* Současně se Pavel přiznal, že jezdíval s jedním podruhem k chlumecké šibenicí: *Byli sme na kobykách, kordem sme oba sekali toho voběšeného. Ty kobyly vzaty z vohrady nebožtíka Tulisa a dávali sme je do prostraňků ty provazy. A když ten voběšenej upadl, vzali sme z něho ten provaz. Později dodal, že jinému oběšenci uřezali palce na nohách a vzali mu i košili: A votíral sem sám s tím kobyly a žlab a schovával sem to za žlab.*

Několik koní umořil svými kouzly i Jan Vidima, který pocházel také z Lužce. Počátkem března vyznal: *Petr Ryšavej, jak v šatlavě sedí, mne navozoval, abych ty vlasiny a rousy kobylám řezal a tím sem kouřil. A já sem ho poslechl, a to proto, aby mý kobyly žraly a byly tlustý, když sem je kouřil a těm, kterým sem řezal vlasiny, ty schly. Item pravil mi Pavel Huňatej: Zachovej ten oplatek, když budeš přistoupati k stolu Páně v Lužci. A já zachoval sem je a vyplil sem je do šátku, když sem je zachoval a do žlabu u Vaňourka v prostředku sem je v šátku zavrtal, aby byly kobyly tlustý a žádnej při tom nebyl. Dále Vidima líčí, jak omýval koně v noci slanou vodou a pak je otíral oděvem oběšence. Navíc ukradl v kostele kus ubrusu, zavrtal jej do bičíště, prý proto, aby s potahem neuvázl. Došlo i na konfrontaci delikventů v mučírně: Týž Jan Vidima mluvil Vondrovi, Vostrýho synu: Brávals si ty žvance kobylám Vaňourkovým a Vondruškovým, a ty kobyly zajímals z vobilí do svého dvora a v tom dvoře ty žvance brával a tím ty klisny mořil. Proti tomu Vondra: Milej Jene, nečinil sem toho, mluv pravdu! Proti tomu Vidima: Ó, mluvím pravdu a jest to tak. Týž Jan Vidima mluvil témuž Vondrovi Vostrýho: Já sem byl přítomen, když si v marštalí rousy kobyle řezal a tím si sušil. Proti tomu Vondra: Ó, nedělal sem toho. Proti tomu Vidima: Ó, jest, Vondro, pravda. Všaks Vondro Vaňourkovi kobylu usušil a vzdvíhali jich [!] na sochořích, a ta byla kobyla souhřebí i umřela. Item Jan Vidima mluvil Vondrovi Vostrýho: Vondro, páliš rousy a svý kobyls kouřil tím a má hubený kobyly Vaňourek, a vy máte tlustý. Proti tomu Vondra mlčel.*

Ponevadž se Vidima dopustil i svatokrádeže, měl být popraven zostřeným způsobem. Kat mu měl trhat kleštěmi prsty na rukou i prsa, pak zpřerážet končetiny a vplést jej do kola. S ním měl delikvent skončit v ohni hranice. I vrchnosti se zdál takový trest nepřiměřený, a proto jej změnila v utětí pravé ruky (za svatokrádež)

a upálení. Na popravisti odsouzenec potvrdil své dosavadní vyznání kromě pasáže o zachování hostie. Z toho důvodu byl veden znovu do mučírny a tam se přiznal, že tak učinil z návodu Jakuba Záveského. Vzápětí putoval podruhé na popravisti a v přítomnosti Petra Ryšavého a Vondráka Vostrýho z Lužce, jichž se dotejkal a u vevodu byli, od práva otázan jednou, podruhé i potřetí, na tom-li na všem, co jest vyznal dobrovolně před trápením, na trápení i po trápení, chce umřítí, a jestli to všecko věrná pravda, i toho artikule, co se těla Páně zachovávaní dotejče, a to v kostele ve vsi Lužci a žádného aby na svou duši nebral, poněvadž Pán Bůh hrozný mstitel jest toho, kdo by i při poslední hodině a na skonání duši své ublížil. Oznámil Jan Vidima hlasem srozumitelným přede vším lidem a právem: Takto všecko to, co sem se vyznal, jest věrná pravda a na tom umírám. A kdyby tebe, Petře, nebylo, já bych toho byl nedělal. Tys mne na to navozoval. A když ho oba společně pro Boha prosili, Petr i Vondrák, aby jich na své duši nenechával, a on proti tomu odpověděl: Milý Bože, milej Bože! Chcete, abych jináč mluvil. Já nemluvim jináč, než co pravda a na tom umírám. Vtom od mistra popravního odveden na stranu, ruku pravou Jana Vidimy na špalek vložiše, popravec uťal a živého na hranici k spálení vložil. A jsouc upálen, umřel.

Povězme závěrem, že delikventi Martin Beran z Prasku a Petr Ryšavý z Kosic byli štati. Některým drobným čarodějníkům se podařilo uniknout hranici či katovu meči. Patřili k nim Jakub Záveský z Chudeřic, Urban Urbánek z Lužce, Vondrák z téže vsi a Jan Voplatník z Nopolis, odsouzení podmínečně k trestu smrti. Když měl být po čtyřech letech vyslýchán pro stejný delikt Jan Kavka ze vsi Staré (Staré Hrady), uznal apelační tribunál, že v jeho případě šlo spíše o pověry než o skutečné čarování, a proto rozhodl, aby byl do měsíce propuštěn z vězení na hrdelní revers.

LAŠTOVIC
PÁLENÍ

V pátek 1. srpna 1597 předstoupili Ondřej Žlutický ze Žlutic a Eliáš Havránek před městskou radu v Poděbradech s žalobou Jana staršího Habartického z Habartic, hejtmána komorního panství. Vyplývá z ní, že ve městě pracoval Bartoň, jinak Vašek, syn

Jana Hlavatého ze vsi Strak, a to jako pohůnek u Jana Pleskala. U něho sloužil i mladistvý Jan Špitálník. Bartoň se sblížil s Václavem, čeledínem Štěpána Kozy, a minulé úterý vešel s kouzly a čarami do Kozova domu a stáje. Tam na nějakém kachli na rozpáleném uhlí páčil mladé vlaštovky, které Bartoň poslal Václavovi po Janu Špitálníkovi. Už začalo hořet, a kdyby nebylo boží ochrany, třebaš by toto všecko město a předně zámek Jeho Milosti Císařské k zkáze přišlo.

Původcem pálení byl Bartoň, který popel z vlaštovek používal ke svým kouzlům a čarování na klisnách. Měl i všelijaké jiné pomůcky, jako například kořen zvaný mužiček, který se získává u šibenice, dále nějaké prachy a jazyk hadí, jež u něho byly skutečně nalezeny. Také si dává jiná jména, z čehož je jasné, že je velký čarodějník.

Bartoň přiznal, že skutečně vybral z hnízda ty tři vlaštovky a shodil je Janu Špitálníkovi, ale v žádném případě mu prý neřikal, co s nimi má udělat. A ten kořen mužiček? Koupil jej o trhu a ním potíral žlabu a klis, aby těžný a tlustý byly. A jazyk hadí že proto měl, že by do břicha a pod vosy skrz bláto jel s klisnami, že neuvázne.

Kozův pohůnek Václav však vypovídal poněkud jinak, vyčetl Bartoňovi i to, že líval vodu mezi vrata Zemanova a klisny jim stonaly. Dušoval se, že osobně viděl, jak lil z hrnce vodu na ta vrata, a že vzápětí Zemanovi onemocněla jedna klisna.

Rovněž Jan Špitálník pravil Bartoňovi v uši, že vybral ty laštovice tři holý, slepý, a že lez pro ně pod krov nad maštelé, přistavivši sobě trlici a že jest mu je dolů shodil a kázal nýsti pohůnkovi Kozovému, aby je spálil, že budou děvkám dávat ten prach z nich, aby za nimi běhaly a klisnám taky, aby tlustý byly a jiný hubený a že mejval vodou své klisny a potom tu vodu že líval na prách mezi vrata Zemanova, aby jejich klisny hubený byly a spolu že se na to dívali, sedě před Kozovy a to vočima viděti. Bartoň ovšem trval na svém a dodal, že se přejmenoval na Vaška proto, aby o něm nevěděl jeho pán, od kterého utekl.

Poděbradští konšelé neváhali a téhož dne vynesli rozsudek, kterým poslali oba pohůnky do mučírny: ... Václav pohůnek, poněvadž týž Bartoň tomu, co tu naň praví, odporuje, právem utrpným, však střídme vedle mladosti jeho tázan jsouce, to vše sturditi jest povinen. Co se pak téhož Bartoň dotejče, poněvadž při něm některé věci k čarům a kouzlům se vztahující, jako to koření, jež on mužičkem jmenuje, hadí jazyk i jiné koření nalezeno jest, ten také právem utrpným pro vyhledání při něm dalšího lotrovství jakožto nad ně oba nejstarší, tázan býti má. Však co se Jana Špitálníka, let nemajícího, dotýče, k tomu se právem

outrpným přikročiti nemůže, leč by něco těžšího na něj se z vyznání téhož Václava a Bartoně vyhledalo podle práva. Druhého srpna zaslal hejtmán Habartický svou žalobu i výpověď Poděbradských České komoře, která vše postoupila apelačnímu soudu. Ten do tří dnů stručně konstatoval, že jde o hrdelní delikt, který má řešit řádný právní proces. Mladí pohůnci si pobyli nějaký čas ve vězení. Apelační radové se až 26. dubna 1599 shodli na tom, že je třeba revidovat původní ortel městského soudu, protože nejsou opodstatněné důvody pro útrpné výslechy mladíků, jež od žaloby osvobodili a nařídili jejich propuštění.

S ČÁRY A KOUZLY ZACHÁZELA

V květnu 1598 obžaloval letovický rychtář Kašpar Hyršperský v Brně Josefa Ráče z několika trestných činů, neboť tento muž smilnil, cizoložil i kradl. Navíc v jeho domě došlo k vraždě podruhně, šestinedělky Káči z Loštic, přičemž sám pomáhal vrahovi mrtvolu ukrýt. Brněňští konšelé bez větších průtahů poslali tohoto delikventa pod katův meč.

Následovala žaloba na jeho manželku Lídu, která snad mohla být iniciátorkou vraždy, neboť se s Káčou často hádávala, vyhrožovala jí farářem a úředníkem a i jinak ji strašila. Zločin vykonal podruh Jokl Bartl, který u Ráčů rovněž bydlel. Nebožku ukryl ve sklepě za dřívím a po osmi týdnech ji s Ráčem svázal a na sochorech vnesl do vody. Letovický rychtář obvinil Lídu Ráčovou i z čar a kouzel, protože na ni vypovídala jedna žena v Boskovicích. Když byla Lída mučena, k ničemu se nepřiznala, a tak ji vrchnost omilostnila.

Rychtář Hyršperský ovšem vysvětluje její počinání takto: *Já pak jiného domnění nemám, než že s pomocí ducha zlého, spoléhajíc se snad na ďábelské své umění, takové trápení vytrvati umějíc, k tomu, aby se v čem znala, přivedena bejtí nemohla. Nebo i na tento čas jsouce v vězení, všecken hrozný způsob na sobě ukazuje a od zlého ducha nejednou pokušení trpí, jakož i včerejšího dne mimo první čas okolo nešporů hrozně sobě počínala, pravíc, že zlý duch k ní přišel, jísti jí bránil. A přitom jí nože a provazu podával, v čemž se, že to mluvila, na to poctivě právo letov-*

ské, že to od ní slyšeli, odvolávám. V takovejch pak ve všech již oznámených příčinách hojně se uznává, že veliká všeatečnost při tej Lidě bejtí musí. Poněvadž se Lída Ráčová při dalších výsleších přiznala k čarování i k zamlčení vraždy podruhně Káči, byla začátkem června podle rozsudku brněnské městské rady utopena.

Současně letovický rychtář obžaloval z čarodějnictví Dorotu Vaňkovou. Když spolu na základě výpovědi Důry Černé seděly v boskovickém vězení, svěřila se Lídě, že zacházela s čáry a kouzly a *lidi sušila*. Nejdříve si ale vyzkoušela jejich účinnost na svém psu, který údajně z poloviny uschl a býval vídán, jak pouze na dvou předních nohách běhá po náměstí a do masných krámů. Vyprávěla také, že se nynější primátor Pavel Vamberský před nějakým časem u Doroty Vaňkové opil, *truňkem velmi obtížen* vyšel ven a sedl si před domem na lavici. Ona měla čáry v novém hrnku a vlila mu je ze sklepa za krk. Od toho byl pak dlouho a těžce nemocný. Dorota Vaňková nejprve tvrdšíjně opakovala, že nikdy nikomu nic zlého neudělala a nečarovala. V mučirně se ovšem přiznala jak k čarování, tak i k cizoložství. Brněnská městská rada ji odsoudila rovněž k trestu smrti utopením.

ČERT VE SKLENICI

V červnu 1600 vyšetřovali konšelé v Lipníku Jakuba Pastýře z nedaleké vsi Lazníky, který zabil tři koně, stáhl z nich kůže a ty prodával v Olomouci. Při útrpném výslechu rozšířil své delikty i o čarodějnictví. Překvapeným radním totiž tvrdil: *Item čerta že sobě koupivše od nebožtíka Jakuba Pastýře, před dvěma lety pastýře chyleckého, od něho za 1 vs[ě]rtel rži, v sklenici že jeho choval, dávaje jemu od černé krávy třikrát do týhodne mlíko, jemuž že říkával, tomu čertu, Kašpar, kterýž že byl jako veliká moucha, jinak hovořo černý. Co by pak tím čertem působil, toto vyznal: Nejprve, po smrti již toho pastýře, od něhož toho čerta koupil, jsa na jeho místě přijat za pastýře do Chylec, když stádo pásal, tehdy toho čerta posílal v způsobu vlčím na jiná stáda, aby je dávil, avšak aby jich nesnídal. Druhé, když pak jeho za pastýře v Chylcích míti nechtěli, tehdy toho čerta vypustivše z [s]klenice, povětří a krupobití způsobil, takže na Chylecku i na gruntech pana hejtmána zemského na Rokyt-*

nici až po Vinaře nějakou částku zasáhlo a ourodu zemskou na poli poltlouklo. Item i k tomu na trápení se znal, že ještě léta [15]98 a před tím velmi často tělo a krev Páně Krista od kněze přijímal a jeho nezachovával. Kam by pak to dával, to žádným způsobem právu ani kněžím pověditi nechtěl, takže sme nemohli toho na něm vyzvědět, nebo trápen jsa ve lice o ten punkt, chtěje se vyzvědět, ani nekřičel, jediné spal a chrápal. Potom jsa tázán, kam toho čerta poděl, i oznámil, když již rok úplný toho čerta choval, tehdy vyjdouc na křížové cesty za Chylce, jeho i s tou sklenicí zahodil a on že letěl do propasti. A potom že se na ty koně oddal, je zbil a odřel.

Městský soud poslal tohoto muže na popraviště. Kat mu nejprve u pranýře udělal dva šnyty, potom jej odvezl na hranici, kde skončil Jakubův život v plamenech. Lazničtí museli k exekuci poskytnout dříví, katu zaplatit za jeho výkon dva zlaté a za stravu vězně 22 grošů, poslu právnímu jeden zlatý.

PRACH ZE ŠPANĚLSKÝCH MUCH

V neděli 21. srpna 1605 napsal mělnický hejtman Mikuláš Gerštorf z Gerštorfu a z Malšvic České komoře, že na jemu svěřeném panství ve vsi Újezd jedná děvečka dělala prach ze španělských mušek a dala jej druhé děvečce i s návodem, jak a k čemu jej má užívat. Ta prášek vyzkoušela na feně, která vzápětí začala běhat po okolních domech a chovala se jako vzteklá. Nicméně děvečka, jež prach vyráběla, se nechala slyšet, že brzy bude svatého Martina, kdy končí se službou v místě, a než odejde, podá prášek děvečce Sirotkové i druhé ze vsi Újezd, rychtářově dceři, aby si musely počínat podobně jako ta fena. Obě jmenované děvečky byly poddané Jeho císařské Milosti.

Třetí děvečka mluvila též o tom, že když se háravá fena spojí se psem a ona přes ně devětkrát přehodí zrcadlo, kdokoli pak do toho zrcadla pohlédne, ať žena či muž, musí se chovat stejně jako ta háravá fena.

Mělnický hejtman tedy všechny tři osoby obeslal, aby je vyslechl. Žádná z nich však nebyla před ním příliš sdílná, a proto je nechal prozatím uvěznit a vznesl dotaz na komoru, co má v té věci pod-

niknout dál, aby něco nezanedbal. Ve své žádosti podotkl, že žádná z žen ovšem není poddaná tohoto panství ani žádného jiného v Čechách, přestože přiznaly, že jsou narozené ve vsi Srby.

Šlo o podezření ze závažného deliktu čarodějnictví, a tak se Česká komora obrátila v uvedené záležitosti na apelační soud. Po jeho posouzení sdělila 29. listopadu bezradnému mělnickému hejtmánovi, že ty dvě děvečky se sice dopustily velké nešlechtnosti, ale nikomu tím vlastně neublížily. Z toho důvodu, pokračuje komora, vám poroučíme, abyste svrchupsané osoby z takového vězení propustiti poručili s tím však při tom přísným napomenutím, aby majíc tu věc k další své vejstraze, toho neb tomu podobného se více nedopouštěly, jinak sic že jim toho tak lehce váženo nebude, nýbrž dopustí-li se co tomu podobného, tehdy že beze vši další milosti pro to na hrdle trestány budou.

ZACHOVAL SEM TO BOŽÍ TĚLO

Řadu chlumeckých čarodějnů rozšířil Vašek Hubatý z Lužce, který zaměřil svou pozornost hlavně na koně. V lednu 1606 povídal: ...k tomu se znám, že sem od Jana Mluvky to lůžko od dítěte přijal a u Toše v Končicích do žlabu zavrtal proto, aby byly klisny čerstvý, aby jedly a pily. Těž sem jim ten prach, kterej mi ten pastucha Jan Mluvka ten prach dal, dával pít, a byl jako popel. On sám, Jan Mluvka, ten prach dělal, než nevím, z čeho byl. A svěcený soli sem též do něho nasypal. A kázal mi třikrát za den očesati klisny v novou neděli, a když je očese, tím prachem aby obmyl lopatiště, koštiště, vidlice, hřeben, hřebelec, čím se za klisnami dělá, a omyjíc to, do žlabu abych to vlił.

Item oznámil, že od bratra svého třísky tři od řebříku, jak na něm muč, a kus provazu od šibenice že přijal. A těmi třískami podkuřoval sem klisny, aby čerstvý byly. A ten kus provazu zaplet sem do prostranku. A to jest pravda, že mi to dal bratr Tomáš. A Tomáš, bratr, jsouc povolán před něj do síně, přiznal se, že mu to dala biřička jednou, když v šatlavě seděl, jak Mrkvičku měla, tři kousky tříštěk a kus provazu. Měla to v krabičce, viděli na to dávati Fousek náky, jak u Hlaváčka byl, a Václav Matějů, lidi na to mám. Pravila, že to dobrý pro psotnici.

Po dobrovolném vyznání byl Vašek Hubatý odveden do mučírny. Tam oznámil: Páni milí, nezachoval sem toho božního těla, než Váno

nicí až po Vinaře nějakou částku zasáhlo a ourodu zemskou na poli polouklo. Item i k tomu na trápení se znal, že ještě léta [15]98 a před tím velmi často tělo a krev Páně Krista od kněze přijímal a jeho nezachovával. Kam by pak to dával, to žádným způsobem právu ani kněžím pověditi nechtěl, takže sme nemohli toho na něm vyzvědět, nebo trápen jsa velice o ten punkt, chtěje se vyzvědět, ani nekřičel, jediné spal a chrápal. Potom jsa tázán, kam toho čerta poděl, i oznámil, když již rok úplný toho čerta choval, tehdy vyjdouc na křížové cesty za Chylce, jeho i s tou sklenicí zahodil a on že letěl do propasti. A potom že se na ty koně oddal, je zbil a odřel.

Městský soud poslal tohoto muže na popraviště. Kat mu nejprve u pranýře udělal dva šnyty, potom jej odvezl na hranici, kde skončil Jakubův život v plamenech. Lazničtí museli k exekuci poskytnout dříví, katu zaplatit za jeho výkon dva zlaté a za stravu vězně 22 grošů, poslu právnímu jeden zlatý.

PRACH ZE ŠPANĚLSKÝCH MUCH

V neděli 21. srpna 1605 napsal mělnický hejtman Mikuláš Gerštorf z Gerštorfu a z Malšvic České komoře, že na jemu svěřeném panství ve vsi Újezd jedná děvečka dělala prach ze španělských mušek a dala jej druhé děvečce i s návodem, jak a k čemu jej má užívat. Ta prášek vyzkoušela na feně, která vzápětí začala běhat po okolních domech a chovala se jako vztekla. Nicméně děvečka, jež prach vyráběla, se nechala slyšet, že brzy bude svatého Martina, kdy končí se službou v místě, a než odejde, podá prášek děvečce Sirotkové i druhé ze vsi Újezd, rychtářově dceři, aby si musely počínat podobně jako ta fena. Obě jmenované děvečky byly poddané Jeho císařské Milosti.

Třetí děvečka mluvila též o tom, že když se háravá fena spojí se psem a ona přes ně devětkrát přehodí zrcadlo, kdokoli pak do toho zrcadla pohlédne, ať žena či muž, musí se chovat stejně jako ta háravá fena.

Mělnický hejtman tedy všechny tři osoby obeslal, aby je vyslechl. Žádná z nich však nebyla před ním příliš sdílná, a proto je nechal prozatím uvěznit a vznesl dotaz na komoru, co má v té věci pod-

niknout dál, aby něco nezanedbal. Ve své žádosti podotkl, že žádná z žen ovšem není poddaná tohoto panství ani žádného jiného v Čechách, přestože přiznaly, že jsou narozené ve vsi Srby.

Šlo o podezření ze závažného deliktu čarodějnictví, a tak se Česká komora obrátila v uvedené záležitosti na apelační soud. Po jeho posouzení sdělila 29. listopadu bezradnému mělnickému hejtmánovi, že ty dvě děvečky se sice dopustily velké nešlechternosti, ale nikomu tím vlastně neublížily. Z toho důvodu, pokračuje komora, vám poroučíme, abyste svrchupsané osoby z takového vězení propustiti poručili s tím však při tom přísným napomenutím, aby majíc tu věc k další své vejstraze, toho neb tomu podobného se více nedopouštěly, jinak sic že jim toho tak lehce váženo nebude, nýbrž dopustí-li se co tomu podobného, tehdy že beze vši další milosti pro to na hrdle trestány budou.

ZACHOVAL SEM TO BOŽÍ TĚLO

Řadu chlumeckých čarodějníků rozšířil Vašek Hubatý z Lužce, který zaměřil svou pozornost hlavně na koně. V lednu 1606 vypovídal: ...k tomu se znám, že sem od Jana Mluvky to lůžko od dítěte přijal a u Toše v Končících do žlabu zavrtal proto, aby byly klisny čerstvý, aby jedly a pily. Též sem jim ten prach, kterej mi ten pastucha Jan Mluvka ten prach dal, dával píti, a byl jako popel. On sám, Jan Mluvka, ten prach dělal, než nevím, z čeho byl. A svěcený soli sem též do něho nasypal. A kázal mi třikrát za den očesati klisny v novou neděli, a když je očese, tím prachem aby obmyl lopatiště, koštiště, vidlice, hřeben, hřebelec, čím se za klisnami dělá, a omyjíc to, do žlabu abych to vлил.

Item oznámil, že od bratra svého třísky tři od řebříku, jak na něm mučí, a kus provazu od šibenice že přijal. A těmi třískami podkuřoval sem klisny, aby čerstvý byly. A ten kus provazu zaplet sem do prostranku. A to jest pravda, že mi to dal bratr Tomáš. A Tomáš, bratr, jsouc povolán před něj do síně, přiznal se, že mu to dala biřička jednou, když v šatlarvě seděl, jak Mrkvičku měla, tři kousky tříštěk a kus provazu. Měla to v krabičce, viděli to mi dávati Foušek nějaký, jak u Hlaváčka byl, a Václav Matějů, lidí na to mám. Pravila, že to dobrý pro psotníci.

Po dobrovolném vyznání byl Vašek Hubatý odveden do mučírny. Tam oznámil: Páni milí, nezachoval sem toho božího těla, než Váňa

mne navozoval, abych to střepení z kostela vzal, že jest ho týž Váňa taky dostal a že to střepení do žlabu zavrtal a že mu to dala, tomu Váňovi, Bartáčka v Žiželicích. A dal mně naučení taky, abych to zavrtal do žlabu, že budou klisny tlustý. Item že to střepení zavrtal Váňa u rychtáře v Bludech taky. A dal sem mu kabioty, že mne zase opravil k klisnám a pravil: Budu já mluviti o to s Bartáčkou, když budou práti z kostela ubrusy.

Jsouc stržen a pálen od mistra: Páni milí, oznámím všeckno. Polehčeno mu. Oznámil: Zachoval sem to boží tělo v kostele lužeckém, v pústě bude rok. A zavrtal sem je do Farkasovýho žlabu vnitř, kde klisny prsami stojí. A navedl mne ten Váňa na to, že budou klisny dobrý, když sem byl u rychtáře v Bludech. Na tom chci umřiti a o ten svět nestojím. Item lůžko bylo dítěci ve dvou dírách a boží tělo v jedné díře ke dveřům.

O těch kočkách nevím. Že se potí klisny Hlaváčkovy, taky nevím, že jsou jalový. To boží tělo aby hledali tam, naději se, že tam zůstává a v papírku jest tam to boží tělo.

Item svičku sem vzal u Vrzánů, když mi klobouk podšívali, abych ji taky dal do žlabu, nevím k čemu dobrá jest. Váňa ví, k čemu by dobrá byla.

Item měl sem košili děveččí, když při času svém byla, potíral sem klisny, že jich neuřknou. Vzal sem ji, tu košili nečistou, v komoře u Farkasů, ale ona o tom nevěděla. Pravila, že ji taky jednou pacholek vzal.

Item oznámil: Já sem toho střepení neřezal, než ten Janek pohůnek, který byl u kněze lužeckého. Když sem s ním šel holoubat sbírat, byl sem tu v kostele přítomen, když on to třepení uřezal a já mu to vzal, neb mi mluvil nějaký pacholek z Krakovan, abych toho dostal střepení, že budou klisny dobrý. A o Janovi pohůnkovi oznámil: Když jest kněze lužeckého do Prahy vezl, že jest tam vostal a na vojnu jel.

Item Toš mi dal svičku z kostela, věděl o tom, že sem ji zavrtal já. Povolan byl Toš před něj, odpíral tomu, že žádný svičky mu nedal. Než míval sem v lucernách někdy voharky od sviček, když domů sem z kostela přicházel, a ony mně se tratívaly. Světle a patrně mu odepřel, že to žádná pravda není.

Item obmyl sem tři kočky (a chlupů z nich natrhal sem) tou vodou na vohradě Hlaváčkovy z strouhy, která běžela a běží v létě i v zimě, a vlil sem tu vodu, kde se tři ploty scházejí.

Item vlašidlem, jak chléb vlaší, obmyl sem klisny své i tou vodou, jak sem ty kočky obmyl nejdříve, a potom Pluhařovým klisnám i s těmi chlupami z těch koček vlil sem do žlabu, aby se potily. Proto sem to udělal, že se se mnou vždycky vadíval.

Item vyznal, aby vzal vody po vodě tekutý, aby obmyl je zase a tou vodou z té strouhy, jak v ohradě Hlaváčkovy jest, v neděli anebo ve čtvrtek, ledakdys, buď ráno nebo večer, když jest na nově měsíc.

Ďábel ukazuje svůj zadek

Vašek Hubatý čaroval, ale také cizoložil. Při útrpném výslechu vypověděl o krčmářce z Blud: *... pro mne posílala, s ní sem líhal, nemohl sem po ní vstati. Jeden rok s ní sem líhal, když chodila na trávu. Důra jí říká. Nevím, věděl-li je muž její o tom, jest starý, pravda jest. Důra byla ta před něj povolána, vůči jí to mluvil, že jest tak, že sem s tebou líhal. A ona odpírala: Milej Vašku, nezavozuj své duše. Oznamila, že před ním sem pokoje míti nemohla, hrozil mně, že sobě něco jiného dovedl, že sobě to taky dovede. I musila sem svoliti, doma se mnou skutek učinil. Item pověděl: Když sem tam nešel, posílala mi jísti k Doušovi tešaři a nemohl sem po ní zůstati.*

Dále Vašek Hubatý doznal sexuální styky i s vdovou Káčou Kohoutkovou z Lužce: *Musil sem hnáti domů s klisnami z vohrady v noci a lehl sem na lavici, ona na mne lehla, nedala mně pokoje, a jest mýho bratra manželky sestra. Nemohl sem po ní zůstati, líhal sem s ní. Později dodal o krčmářce, že za ním chodívala do řezárny pro povřísla a jezdívala se se mnou a já s ní obcoval; v lítě rok, jak sem jí prázen.*

Nakonec byl tento delikvent do kozla dán a pravil, že na tom na všem, co jest mluvil před trápením i na trápení, chce umřít a na žádného že z bolesti ani ze zlosti nemluví než dobrovolně, a to pravda jest. Pro svatokrádež, čarodějnictví a cizoložství byl odsouzen k trestu smrti utětím pravé ruky a upálením. Exekuce se konala 18. ledna. Na popravišti Vašek Hubatý naposledy potvrdil své výroky a *od popravce jest mu pravá ruka ulata a na řebřík jsouc přivázán a na hraniči vložen a jesti spálen.*

VĚCEM ČARODĚJNÝM
VYUČOVAL

Počátkem roku 1605 byl v Nymburce odsouzen k trestu smrti pro čarodějnictví Jiřík Straka. V průběhu vyšetřování vyznal, že jej naučil čarodějným praktikám jistý Václav Vašíček. Z toho důvodu předstoupil před městský soud v Kopidlně rožďalovický soused Vít Hubatý, aby jako plnomocník Baltazara Robmhápa ze Suché a na Kopidlně obvinil Vašíčka. Ten údajně dával Strakovi *špryndle z žebříku, jako na něm zločince mučívají*, aby je řezal na malé špalíky, napouštěl parunkovým voskem, zatloukal do žlabu, z něhož jedí koně, a zahrazoval střemchovým dřevem. Daroval mu také kalho-

ty a ženské lůžko a poradil, aby je máčel ve vodě a tou omýval koně, že budou dobře žrát a nikdo je neuřkne. Vašíček Strakovi přinesl i bič, ve kterém byla tři hadí „žahadla“, s tím, že ať pojede kamkoli, neuvázne. Postraňky společně namazali ježčím sádlem, aby klisny nemohly táhnout a jenom se potily. Vašíčkovi přitůžil i záměr utéci z kopidlenské šatlavy.

Konšelé se 21. dubna shodli na tom, aby byl Vašíček dále vyslýchán na mučidlech, neboť podle jejich mínění nedovedl čelit vznesené žalobě. Vědělo se o něm, že se Strakou kamarádil a často s ním sedával v hospodě. A také že víckrát ženské lůžko používal se zlým úmyslem. Nicméně do procesu vstoupil apelační tribunál, který rozhodl 1. září ve Vašíčkův prospěch takto: *... ačkoliv se to z outrpného vyznání Jiříka Straky, že by Václav Vašíček téhož Jiříka Straku čárům a kouzlům vyučovati měl, nachází, však poněvadž to na něho, aby se kdy takových nenáležitých věcí dopustiti měl aneb komu týmiž čárami škoditi měl, podle práva dostatečně provedeno a ukázáno není, práva pak království našeho Českého o tom patrně vyměřují, kde se cti, hrdla a zkázy člověka tkne, že tu průvodové zřejmí, patrní a dostateční býti mají. Čehož se v aktí této pře najíti a vyhledati nemůže. Z těch příčin dotčený Václav Vašíček od takové žaloby, tolikéž i outrpného práva se osvobozuje a prázdna činí a toliko na zápis, pokudž by se na něho budoucně co podstatnějšího nevyhledalo, z vězení propuštěn býti má podle práva.*

NA KONÍCH
ŠKODU ČINILI

Nymburští konšelé měli s čarodějníky v prvních letech 17. století hodně práce. V březnu 1604 před nimi stál Havel Jandulík mladší ze vsi Jíkve, poddaný Jana Albrechta Křineckého z Ronova. Byl stůhan pro neúmyslné zhářství, zběhnutí z panství, útěk z vězení, napomáhání k němu, krádeže a čarování. Z popisu posledního deliktu, který nakonec převážil, je zřejmé, že šlo o výrobu travičských prášků a o pověřecné praktiky běžně užívané v chovu koní. Při druhém útrpném výslechu doznal: *Když sme klisny pásli, bič Kubovi Tuzestálovi sme vzali a jej na prach na uhlí v hrnci pálili a do vody jej sypali a klisnám domácím píti z toho dávali. A Tuzestálovy klisny*

ty a ženské lůžko a poradil, aby je máčel ve vodě a tou omýval koně, že budou dobře žrát a nikdo je neuřkne. Vašíček Strakovi přinesl i bič, ve kterém byla tři hadí „žahadla“, s tím, že ať pojede kamkoli, neuvázne. Postraňky společně namazali ježčím sádlem, aby klisny nemohly táhnout a jenom se potily. Vašíčkovi přitížil i záměr utéci z kopidlenské šatlavy.

Konšelé se 21. dubna shodli na tom, aby byl Vašíček dále vyslýchán na mučidlech, neboť podle jejich mínění nedovedl čelit vznesené žalobě. Vědělo se o něm, že se Strakou kamarádil a často s ním sedával v hospodě. A také že víckrát ženské lůžko používal se zlým úmyslem. Nicméně do procesu vstoupil apelační tribunál, který rozhodl 1. září ve Vašíčkův prospěch takto: *... ačkoliv se to z outrpného vyznání Jiříka Straky, že by Václav Vašíček téhož Jiříka Straku čárům a kouzlům vyučovati měl, nachází, však poněvadž to na něho, aby se kdy takových nenáležitých věcí dopustiti měl aneb komu týmiž čárami škoditi měl, podle práva dostatečně provedeno a ukázáno není, práva pak království našeho Českého o tom patrně vyměřují, kde se cti, hrdla a zkázy člověka tkne, že tu průvodové zřejmí, patrní a dostateční býti mají. Čehož se v aktí této pře najíti a vyhledati nemůže. Z těch příčin dotčený Václav Vašíček od takové žaloby, tolikéž i outrpného práva se osvobozuje a prázdna činí a toliko na zápis, pokudž by se na něho budoucně co podstatnějšího nevyhledalo, z vězení propuštěn býti má podle práva.*